

Signaturprojekt: Stor natur i Hjarbæk Fjords opland som vej til en levende fjord

Med "Aftale om et Grønt Danmark" - har regeringen og de øvrige parter i den grønne trepart lagt spor ud til en omkalfatring af det danske landskab. Aftalen vil bidrage til et renere vandmiljø, sænke klimabelastningen og samtidigt give langt mere plads til naturen og bedre vilkår for biodiversitet og drikkevandsbeskyttelse¹. For at understøtte aftalen har Novo Nordisk Fonden over de næste 10 år prioriteret 10 mia. kr., der skal bidrage til opkøb af jord, der herefter udlægges til natur. Novo Nordisk Fondens aftale med regeringen sigter mod at etablere store signaturprojekter, hvor der skabes nye, større sammenhængende naturområder med høj kvalitet eller målrettede kvalitetsforøgelser i eksisterende naturområder samt natur- og produktionsskov².

Fokus på større sammenhængende naturområder har stort potentiale for at gøre en reel forskel for biodiversiteten og flugter med de faglige råd fra Biodiversitetsrådet, der anbefaler, at der reserveres mere plads til større og sammenhængende naturområder af høj kvalitet, hvor naturen har første prioritet. Det indebærer, at de naturlige økologiske processer får plads til at udfolde sig og at biodiversiteten effektivt beskyttes mod de negative effekter af menneskelige aktiviteter³.

For at sikre størst mulig effekt for biodiversitet bør signaturprojekter målrettes mod at skabe sammenhængende og selvforvaltende naturområder på mindst 5.000 hektar⁴. Da projekterne

¹ [Aftale om et grønt Danmark - Regeringen.dk](#)

² [Regeringen og Novo Nordisk Fonden indgår samarbejde om historisk nytænkning af det danske areal - Novo Nordisk Fonden](#)

³ [Biodiversitetsrådet \(2022\) Fra tab til fremgang](#)

⁴ [Biodiversitetsrådet \(2023\) Mod robuste økosystemer](#)

samtidigt bør sikre mest mulig synergi med trepartens fokus på et bedre vandmiljø og mindre klimabelastning, bør signaturprojekterne i videst mulige omfang placeres på eller i forbindelse med kvælstoffølsomme arealer og kulstofholdige lavbundsjorder. For at opnå den maksimale effekt på biodiversitet bør det også prioriteres at projekterne placeres i tilknytning til eksisterende værdifuld natur⁵⁶. Den mest omkostningseffektive måde at beskytte biodiversiteten på er således ved at udvide og sammenkæde eksisterende naturområder med natur af høj kvalitet og med mange truede og sjældne arter. Signaturprojekterne har dermed potentiale til at blive et meget stærkt redskab i forhold til at bremse biodiversitetskrisen og vende tilbagegangen til fremgang, samtidigt med, at de bidrager til et renere vandmiljø og en mindre klimabelastning.

Kystvandråd anbefaler allerede markant jordudtag i Hjarbæk Fjords opland

Med "Landbrugsaftalen" i 2021 blev det besluttet at nedsætte Kystvandråd i udvalgte kystvande. Kystvandrådene består af et partnerskab med op til 20 medlemmer fra interesseorganisationer og -foreninger, herunder DN og lokale landboforeninger, som har lokal tilknytning til kystvandet. Med aftale om Grøn Trepert er det besluttet, at der kan oprettes kystvandråd i alle hovedvandoplande med særligt udfordrede vandområder, hvor der er et indsatsbehov. Kystvandrådene skal bidrage med lokal viden om kystvandets væsentligste udfordringer for at opnå målopfyldelse, samt udarbejde kvalificerede forslag til et indsatsprogram, der sikrer målopfyldelse jf. EU's vandrammedirektiv.

Ét af de fire pilotkystvandråd blev nedsat for den centrale del af Limfjorden, herunder Hjarbæk Fjord. Kystvandrådet har afleveret en række anbefalinger i forhold til oplandet til Hjarbæk Fjord (se kortbilag 1), der bl.a. peger på behovet for ændringer af arealanvendelsen på en betydelig andel af omdriftsjorden i oplandet til fjorden, hvilket bl.a. betyder, at dyrkning i ådalene skal opgives. Kystvandrådet anbefaler samlet set, at 23% af omdriftsjorden udtages til natur, skov, vådområder mv., hvilket svarer til ca. 16.000 hektar. Landboforeningerne i området omkring Hjarbæk fjord har således allerede været med til at pege på, at der er behov for et markant jordudtag som virkemiddel i forhold til få Hjarbæk Fjord i god økologisk tilstand og man må derfor antage, at der er en villighed blandt de lokale landmænd til at gå konstruktivt ind i signaturprojektet.

Signaturprojektets potentialer for natur, vandmiljø og klima

Kvælstof

Der er særligt tre områder i oplandet til Hjarbæk Fjord, hvor kvælstofretentionen er særligt lav, og hvor en indsats derfor vil være mest effektiv i forhold til at nedbringe udvaskningen af kvælstof til fjorden. Særligt i oplandets nordlige del, langs Simested Å fra Hobro i øst til Fjeldsø i vest, er potentialet stort, se kortbilag 2. Flere steder er der allerede lavet vådområdeprojekter for at reducere næringsbelastningen, men disse projekter er ikke målrettet en indsats for biodiversitet.

Kulstofrige jorder

Der findes meget store arealer med kulstofrige jorder indenfor oplandet, særligt langs de større vandløb Simested Å, Skals Å, Fiskbæk Å og Jordbro Å, se kortbilag 3. Flere steder er der iværksat

⁵ [DCE \(2022\) Potentialet for at reservere 30 % af landarealet til beskyttede og strengt beskyttede områder i Danmark](#)

⁶ [CMEC \(2024\) Mere, bedre og større natur i Danmark](#)

lavbundsindsatser, hvor der arbejdes på at reducere udslip af CO₂ ved at vådgøre jorden. Disse projekter indeholder dog ikke en indsats målrettet biodiversitet.

Sammenhængende natur

Der findes flere områder i oplandet til Hjarbæk Fjord, hvor potentialet for at skabe større sammenhængende naturområder er til stede. Der er stort overlap mellem de to store arealanalyser fra henholdsvis Aarhus Universitet og Københavns Universitet af potentialet for store naturområder, særligt langs med oplandets store vandløb og deres tilløb: Simested Å, Skals Å, Fiskbæk Å og Jordbro Å, samt Tjele Langsø med tilløbet Tjele Å, se kortbilag 4.

Realisering af signaturprojektet

Genopretning af særligt ådalene i oplandet til Hjarbæk Fjord rummer således et stort potentiale for både at bidrage til et renere vandmiljø, reducere klimabelastningen og samtidig skabe et stort og sammenhængende naturområde ved at udvide og sammenbinde eksisterende natur af høj kvalitet. Ophør af landbrugsdrift i ådalene i området er desuden anbefalet af Kystvandrådet og nyder derfor allerede i dag bred opbakning blandt områdets interessenter. Området har således stort potentiale for at blive et signaturprojekt, der kan fungere som model for, hvordan andre store projekter kan bidrage væsentlig til en lang række mål i den grønne trepart og som flugter med helhedstænkningen i aftalen.

Et signaturprojekt i oplandet til Hjarbæk Fjord bør som minimum indebære sammenbinding af 5.000 hektar eksisterende og ny natur gennem opkøb og naturgenopretning i ådalene. Dermed vil projektet, afhængigt af hvor meget natur der indgår fra start, potentielt kunne levere op mod næsten 1/3 af det samlede behov for udtag af landbrugsjord i oplandet, og dermed være et værdifuldt supplement til de øvrige indsatser for jordudtag i Grønt Trepert såsom skovrejsning og udtag af lavbundjorde.

For at sikre målsætningen om høj naturkvalitet er det vigtigt, at hovedparten af signaturprojektet ligger indenfor udpegningerne af hvor der er potentiale for sammenhængende natur, men det er lige så vigtigt, at den efterfølgende forvaltning målrettes selvforvaltende naturlige økosystemer. Århus Universitet, Institut for Ecoscience, har gennemført et forskningsprojekt med titlen "[Biodiversitet i ådalene](#)", som anviser hvorledes man mest hensigtsmæssigt genopretter og efterfølgende forvalter naturen i ådalene, så man opnår den maksimale gevinst for biodiversiteten. Disse anvisninger bør følges i forbindelse med et signaturprojekt, så man sikrer målsætningen om høj naturkvalitet.

Økonomi

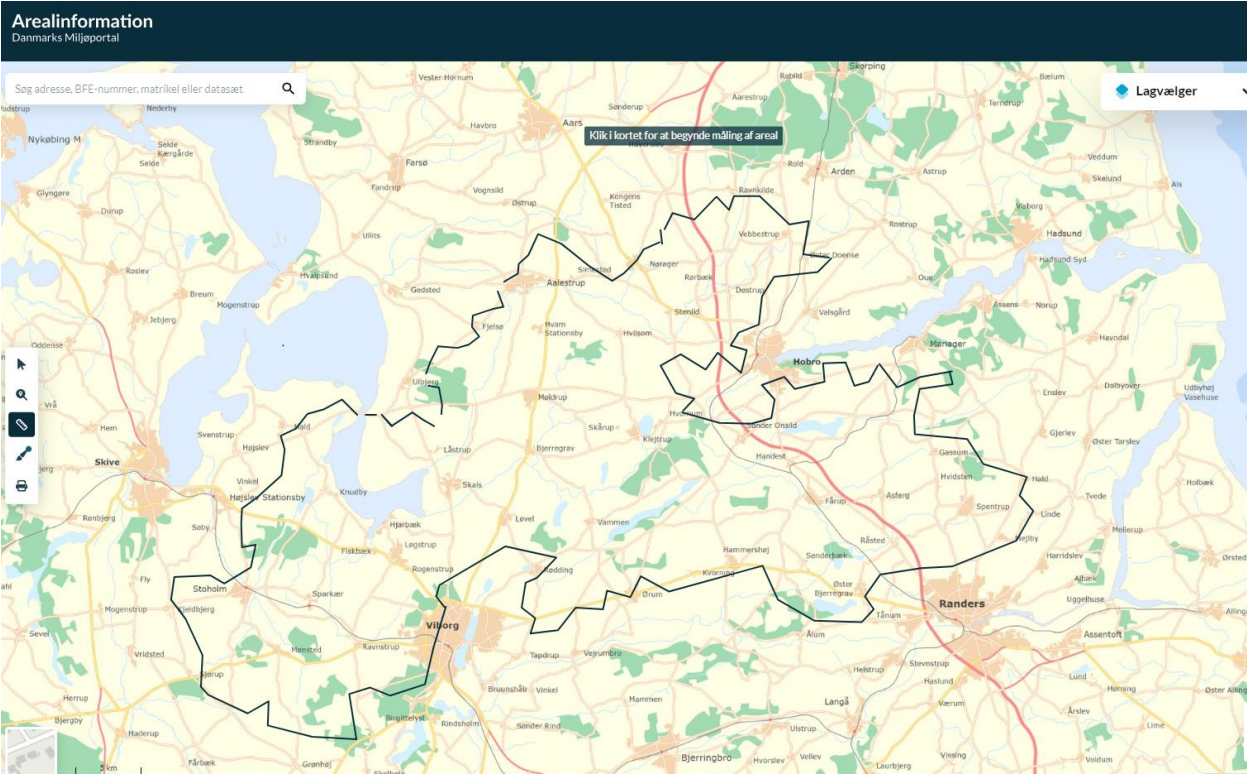
Afhængigt af jordpriserne vil opkøb af 5.000 hektar koste omkring 750 mio. kr.⁷ Dertil kommer udgifter til etablering af naturområdet, som (baseret på tal fra etablering af naturnationalparkerne) vurderes at løbe op i 55 mio. kr. Endelig vurderes de løbende driftsomkostninger til ca. 11 mio. kr. om året. Samlet set vil der derfor kunne etableres et signaturprojekt for et beløb svarende til 940 mio. kr. over en årrække på fem år. Denne tidshorisont vil sikre den nødvendige tid til forhandling med lodsejere mv.

	2025	2026	2027	2028	2029	Total
Midler til opkøb	150 mio.	150 mio.	150 mio.	150 mio.	150 mio.	750 mio.
Etableringsomkostninger		10	10	15	20	55 mio.

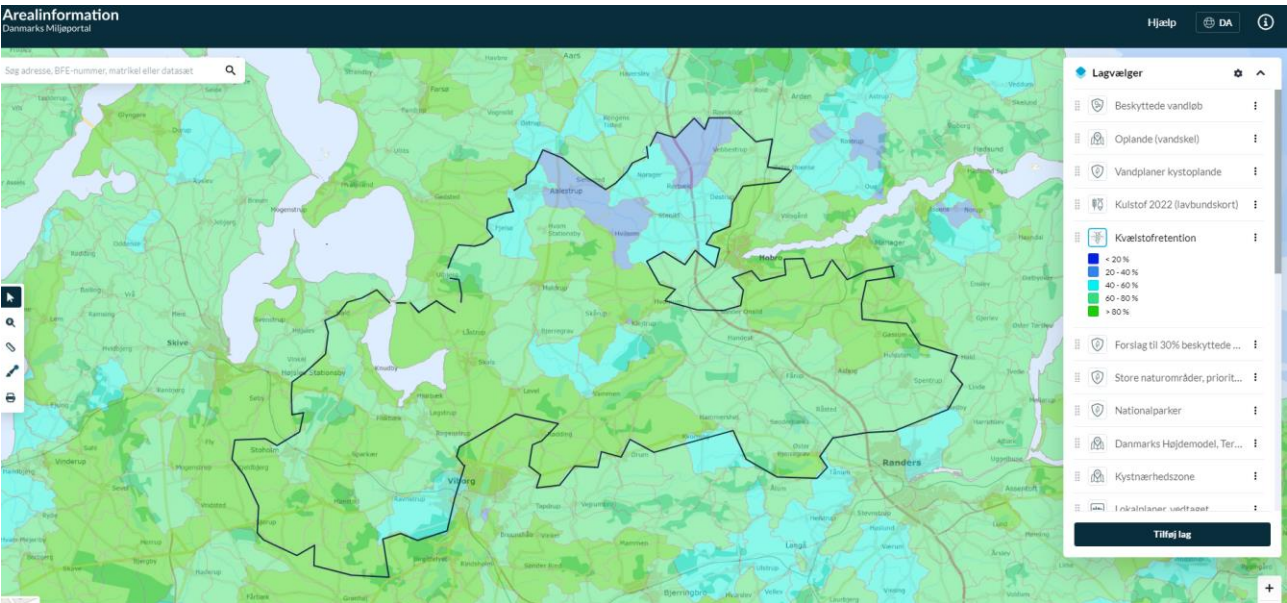
⁷ Baseret på en gennemsnitlig jordpris på 150.000 kr. pr. ha., fordi en del af jordene allerede vil være natur.

Driftsomkostninger		11	11	11	11	44 mio.
I alt	150	195	195	195	205	940 mio.

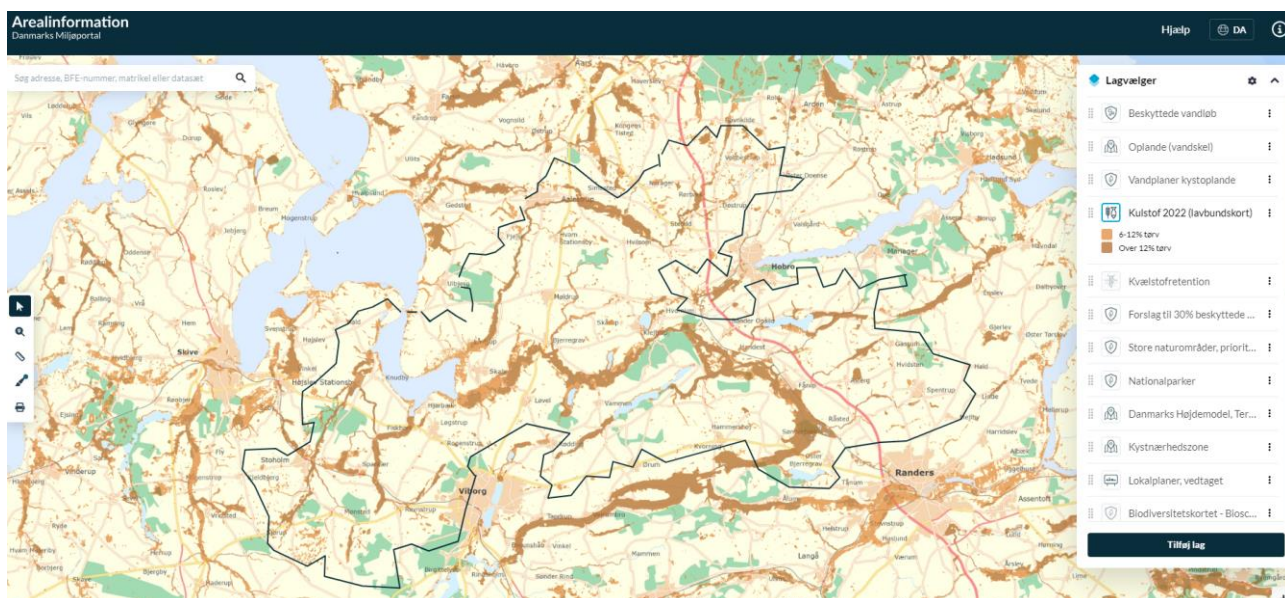
Bilag

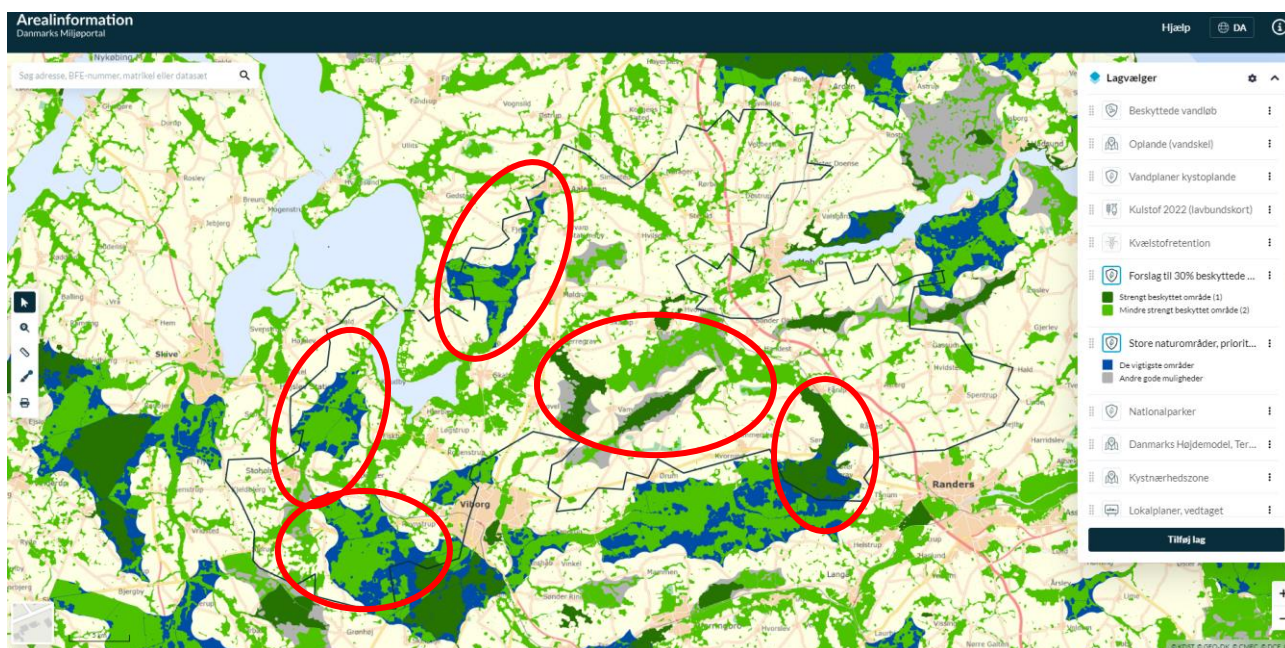
Kortbilag 1 – oplandet til Hjarbæk Fjord

Kortbilag 2 – Kvælstofretention i oplandet til Hjarbæk Fjord

Kortbilag 3 – kulstofrige jorder i oplandet til Hjarbæk Fjord

Kortbilag 4 – Rød farve: Områder med potentialer for større sammenhængende naturområder. Blå farve: CMEC. Grøn farve: DCE